

# קרן מנדל בישראל

## סקירה וביקורת

**אלול תשע"ח - אוגוסט 2018**  
**ארגון לביא**



## תמצית

קרן מנדל מפעילה בישראל מזה כעשרים וחמש שנים מספר רב של תכניות חינוך ומנהיגות, מאות מבוגרי הקרן מצויים בתפקידי מפתח במגזר הציבורי, ובעת האחרונה הקרן מרחיבה את פעילותה.

בסקירה שלפניכם נוכיח את הזיהוי המובהק של בכירי ונשיאי קרן מנדל עם תפיסות שמאל קיצוני.

נתמקד בתכנית החינוכית שמפעילה הקרן לקציני צה"ל בחיל החינוך ובמכללה לפיקוד טקטי, ונציג את היחס החרוג שאליו זוכה הקרן מרשויות צה"ל.

כמו כן נסקור את חמשת העמותות המשמשות את קרן מנדל, ואת תכניות הקרן השונות.

לסיום נעסוק גם בהיבטי מינהל תקין הנוגעים להתקשרויות רשויות המדינה עם מכון מנדל, ובהקצאה חריגה של קרקע ציבורית לבניית המבנה החדש של מכון מנדל.

## תוכן העניינים

4	הקדמה
6	זיהוי פוליטי ואידאולוגי
6	תמיכה בארגונים פרוגרסיביים ובקרון לישראל חדשה
7	מרכז מנדל – הבית של ארגון שתיל
8	נשיאים ואישים בולטים במנדל מזוהים עם השמאל הקיצוני
10	<b>תכנית מנדל למנהיגות חינוכית בצה"ל</b>
10	רקע
10	שימוש בקציני צה"ל כסוכני חינוך עבור החברה האזרחית
11	תכניות החינוך של מנדל בצה"ל – ללא מכרז
12	המשך תכניות מנדל בצה"ל לאחר הנחיית הרמטכ"ל
14	צה"ל מבצע רפורמות חלקיות בנושא מכונים בצה"ל – מעמד מנדל אינו ברור
16	<b>תכניות ותאגידי מנדל בישראל</b>
16	בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית
16	מכון מנדל למנהיגות
17	מרכז מנדל למנהיגות בנגב
18	מרכז מנדל למנהיגות בצפון
18	יחידת בוגרי מנדל
19	תקציב עמותות מנדל
21	<b>קמפוס מכון מנדל – הקצאת קרקע בגן הבוטני</b>

**"מפעלנו הפילנתרופי מתאפיין  
במחויבותנו להשקיע באנשים שיש להם  
הרוח, הכוח והשאיפה לשנות את  
העולם"**  
[מנדל]

## הקדמה

בית ספר מנדל למנהיגות נוסד באופן רשמי בשנת 1992, כדי ליצור "עתודה של מנהיגים נבחרים שייטלו על עצמם את תפקידי המפתח במערכת החינוך".<sup>1</sup> למקימי התכנית היה ברור מראש "שתכנית כזו תהיה יקרה ושיידרשו כספים רבים למימושה", ולהקמת המיזם התגייס כבר בשלבים הראשונים הפילנתרופ היהודי מורטון מנדל,<sup>2</sup> שגייס לטובת המיזם את קרן דורון בישראל, את קרן ריץ' משוויץ ואת פליקס פוזן מאנגליה.

בשלב ההקמה גיבש הצוות רשימה של "כאלף משרות מפתח שבידי מחזיקיהן טמונה היכולת להכריע את גורל מערכת החינוך בישראל", משרות המפתח הוגדרו "כשומרי הסף של מערכת החינוך", ובהן שאפה הקרן לראות את בוגרי המוסד בתום לימודיהם.<sup>3</sup> בפרסומים רשמיים של קרן מנדל נטען כי עד כה סיימו את התוכנית כ-400 עמיתים ועמיתות, שהשתלבו בתפקידי מפתח במערכת החינוך, במחלקות חינוך ברשויות מקומיות, ובארגונים חינוכיים וחברתיים שונים.<sup>4</sup>

מלבד בית הספר מנדל למנהיגות הוקמו במהלך השנים תאגידי נוספים מטעם קרן מנדל,<sup>5</sup> גופים אלו מפעילים תכניות חינוך רחבות היקף, בצה"ל בפריפריה ובמקומות נוספים, תכניות החינוך ותאגידי החינוך של קרן מנדל בישראל נשלטות על ידי מנדל ומקיימות ביניהם שיתופי פעולה.<sup>6</sup>

תכניות מכון מנדל מתנהלות בשיתוף פעולה הדוק עם משרדי הממשלה תוך סבסוד ניכר של קרן מנדל. כך לדוגמה המיזם המשותף שבין משרד החינוך "המעוניין בהפעלת תכנית פיתוח מנהיגות חינוכית למילוי

---

<sup>1</sup> מתוך נאומו של פרופ' סימור פוקס בטקס פתיחת שנת הלימודים הראשונה של בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית באוקטובר 1992, באתר מכון מנדל, בכתובת: <https://school.mandelfoundation.org.il/About/Pages/fox-speech.aspx> גם הציטוטים בפסקאות הבאות מתוך נאומו בטקס זה.

<sup>2</sup> שתרומות משפחתו למיזמים בישראל מוערכות בכארבע מאות מיליון דולר, ראו ערוץ החינוכית ביוטיוב, [אפרייל 2015] בכתובת: <https://www.youtube.com/watch?v=xHtaqvzDpME> וכן <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4720358,00.html>

<sup>3</sup> ראו דבריה של נשיאת המכון אנט הוכשטיין, באתר הארץ, בכתובת: <https://www.haaretz.co.il/misc/1.1096238> בכתבה זו נטען מפיה של הוכשטיין כי המחקר שערך הצוות הגדיר 1,500 משרות כמשרות המשפיעות על מערכת החינוך בישראל, ולא 1,000 כפי שאמר פרופ' סימור.

<sup>4</sup> אתר בית ספר מנדל למנהיגות, בכתובת: <https://school.mandelfoundation.org.il/About/Pages/default.aspx>

<sup>5</sup> הגופים המרכזיים הם: בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית, מכון מנדל למנהיגות, מרכזי מנדל למנהיגות בנגב ובצפון, ויחידת בוגרי מנדל. את הגופים והתכניות מנהלות חמש עמותות: עמותת 'בית ספר למנהיגות חינוכית' [ע"ר 580213627], עמותת 'מרכז לכוח אדם בכיר לחינוך היהודי' [ע"ר 580243798], עמותת 'מרכז מנדל למנהיגות בנגב' [ע"ר 580439263], עמותת קרן מנדל – ישראל [ע"ר 580243806], עמותת הקרן המיוחדת של קרן מנדל [ע"ר 580607836].

פירוט על תכניות ותאגידי מנדל בישראל, בסוף סקירה זו

<sup>6</sup> ראו לדוגמה דו"ח סיום ביקורת עומק שנערכה לעמותת מרכז מנדל למנהיגות בנגב [עמ' 24], בכתובת: <https://drive.google.com/open?id=1SIsWffMS9QtEyGrxKQvIUty-47AAKBrv> לעניין החפיפה בזהות האישים המנהלים את עמותות מנדל השונות, ראו נספח 4 בדו"ח סיום ביקורת עומק זו.

תפקידים בכירים במערכת החינוך, וסיוע לבוגרים בתהליכי הניהול במוסדות החינוך", ובין מכון מנדל המתחייב לשאת בעלויות התכנית בסכום שלא יפחת מ-79% ממלוא עלויות התכנית".<sup>7</sup> לצורך ההמחשה, כאשר משרד החינוך משקיע בתכנית המכון לשנים 2014-2015 סך 4,000,000 ₪, משקיע מכון מנדל בתכנית 15,803,276 ₪, ובסך הכל עלות התכנית המשותפת הינה 19,803,276 ₪.<sup>8</sup>

קשרים מעין אלו של מכון מנדל עם משרדי הממשלה מתקיימים בפטור ממכרז,<sup>9</sup> ומתהדקים באופן ניכר בשנים האחרונות. לדוגמה: בינואר 2015 הודיע משרד החינוך על רצונו "להרחיב את ההסכם עם ביה"ס למנהיגות חינוכית ע"ש מנדל, ולהוסיף סך 2,510,844 ₪ לתכנית.<sup>10</sup> בספטמבר 2015 הודיע משרד החינוך על רצונו להרחיב את ההסכם בעוד 1,474,987 ₪.<sup>11</sup> בנובמבר 2015 הודיע משרד החינוך על רצונו להרחיב את ההסכם בעוד 183,000 ₪.<sup>12</sup> בינואר 2016 הודיע משרד החינוך על רצונו להרחיב את ההסכם בעוד 1,757,020 ₪.<sup>13</sup> לאור התחייבות מכון מנדל לשאת בלא פחות מ-79% מעלות התכנית, ניתן להסיק שכל תוספת מצד משרד החינוך שווה פי חמישה מערכה, ומכפילה את היקף התכנית בהתאמה.

הסקירה שלהלן תעסוק בזיהוי הפוליטי של בעלי השליטה במכון מנדל, בתכניות המכון לקציני צה"ל ובמטרות תכניות אלו, בפריסה הארצית והארגונית של המכון ובהיבטי מינהל תקין.

---

<sup>7</sup> ראו חוזה המיזם המשותף שבין משרד החינוך ובין מכון מנדל מספטמבר 2014, בכתובת: <http://bit.ly/2K5d9qL>

<sup>8</sup> ראו עמ' 44 בחוזה המיזם.

<sup>9</sup> ראו נספח ה' בחוזה המיזם בעמ' 58.

<sup>10</sup> ראו הודעת משרד החינוך מינואר 2015, בכתובת: <http://bit.ly/2tdAuNo>

<sup>11</sup> ראו הודעת משרד החינוך מספטמבר 2015, בכתובת: <http://bit.ly/2MNHZHo>

<sup>12</sup> ראו הודעת משרד החינוך מנובמבר 2015, בכתובת: <http://bit.ly/2lnSfVB>

<sup>13</sup> ראו הודעת משרד החינוך מינואר 2016, בכתובת: <http://bit.ly/2l9pa9A>

”אנחנו רוצים לשנות את העולם  
בחרנו לעשות זאת בעיקר באמצעות  
השקעה באנשים”

[מנדל]

## זיהוי פוליטי ואידאולוגי

### תמיכה בארגונים פרוגרסיביים ובקרון לישראל חדשה

בעלי השליטה ובכירי הקרן מצהירים על רצונם לבצע שינוי חברתי וחינוכי בעולם בכלל ובישראל בפרט, כדי לתרום לשגשוגן של חברות צודקות, פתוחות ומיטיבות בארצות הברית ובישראל<sup>14</sup>. נכון לשנת 2018 מכהן מורטון מנדל כמנכ"ל וכיו"ר קרן מנדל, ואשתו ברברה מנדל מכהנת כסגנית יו"ר קרן מנדל<sup>15</sup>. מדו"חות שמגישה קרן משפחת מנדל (Morton & Barbara Mandel Family Foundation) לרשויות המס, עולה שקרן מנדל תומכת באופן קבוע בארגונים פרוגרסיביים רבים<sup>16</sup>.

ביתם של מורטון וברברה מנדל היא איימי מנדל שמנהלת יחד עם בת זוגתה קאטינה רודיס את 'קרן איימי מנדל וקאטינה רודיס' (AMKRF). קרן איימי מנדל וקאטינה רודיס, פועלת תחת המטריה של קרן מורטון וברברה מנדל<sup>17</sup>. הקרן של איימי מנדל פועלת באמצעות ארגון 'צדק' שאותו מנהלת איימי מנדל<sup>18</sup>. ארגון צדק מצהיר על התנגדותו ל"כיבוש פלסטין", ותומך ב"פעילים בישראל ובפלסטין" שעובדים בשטח כדי להביא לשינוי להבנה ולשלום<sup>19</sup>. מורטון מנדל עצמו מוגדר כיועץ/מאמן של ארגון 'צדק'<sup>20</sup>.

מדיווחי קרן Morton & Barbara Mandel Family Foundation לרשויות המס בארה"ב, עולה שהקרן המשפחתית של מורטון וברברה מנדל (Morton & Barbara Mandel Family Foundation) תומכת גם בקרן

---

<sup>14</sup> ראו דבריו של בעל השליטה בקרן - מורטון מנדל, בהודעתו על מינויו של מנכ"ל הקרן החדש, בכתובת: <https://school.mandelfoundation.org.il/About/News/Pages/MosheVigdorAppointedDirectorGeneral.aspx>

וראו סיכום הגדרת משימתה של הקרן, תחומי הפעילות והיעדים, באתר הקרן, בכתובת: <https://www.mandelfoundation.org.il/About/Pages/default.aspx>

<sup>15</sup> ראו אתר קרן מנדל, בכתובת: <http://mandelfoundation.org/about/>

<sup>16</sup> ראו רשימת הארגונים הנתמכים על ידי קרן מנדל בדו"חות 2013-2015

<http://www.guidestar.org/FinDocuments/2015/346/546/2015-346546420-0d215dc2-F.pdf>

<http://www.guidestar.org/FinDocuments/2014/346/546/2014-346546420-0c00b539-F.pdf>

<http://www.guidestar.org/FinDocuments/2013/346/546/2013-346546420-0adde219-F.pdf>

<sup>17</sup> ראו אתר הקרן באמצעות מערכת הארכיב, בכתובת: <http://archive.li/rDdho>

<sup>18</sup> ראו אתר ארגון צדק, בכתובת: <http://tzedekfellowship.org/about-us/amy-mandel-katina-rodiss-fund/>

<sup>19</sup> ראו הצהרת ארגון צדק על ישראל ופלסטין, בכתובת: <http://tzedekfellowship.org/tzedeks-statement-israel-palestine-bds/>

<sup>20</sup> ראו אודות צוות ארגון צדק, בכתובת: <http://tzedekfellowship.org/about-us/staff/>

לישראל חדשה (NIF),<sup>21</sup> תמיכות הקרן המשפחתית של מנדל בקרן לישראל חדשה, הינן מתמשכות וקבועות.<sup>22</sup> בתגובה לחשיפת תמיכתה של קרן מנדל בקרן לישראל חדשה,<sup>23</sup> פרסם מנכ"ל הקרן לישראל חדשה הכחשה, ולפיה: "מורטון מנדל, אבי המכון ומממנו הראשי אינו קשור לקרן לצערי, עם זאת בנות משפחתו הן תורמות של הקרן ונותנות לקרן דרך הקרן המשפחתית".<sup>24</sup> ברם, מהמסמכים שהגישה קרן מנדל לרשויות המס בארצות הברית נראה שמורטון מנדל עצמו מאשר את התרומות מהקרן המשפחתית של מנדל, לקרן לישראל חדשה.<sup>25</sup>

מורטון מנדל נחשב לאיש המפלגה הדמוקרטית בארה"ב, ועל פי הפרסומים אף עמד בראשה של התארגנות שמטרתה למנוע מעבר יהודים מהמפלגה הדמוקרטית למפלגה הרפובליקנית עקב תפיסות פרו-פלסטיניות שהלכו וגברו במפלגה הדמוקרטית.<sup>26</sup> כמו כן נחשב מנדל לתורם נדיב עבור נבחרי המפלגה הדמוקרטית.<sup>27</sup>

משפחת מנדל הינה תורמת קבועה לפעילות התנועה הרפורמית, בין השאר תרמה משפחת מנדל 4.1 מיליון לפעילות ההיברו יוניון קולג',<sup>28</sup> והתחייבה לתרום שש עשרה מיליון דולר לבית הכנסת הרפורמי 'תפארת ישראל' שלקהילתו משתייכים מורטון וברברה מנדל.<sup>29</sup>

### מרכז מנדל – הבית של ארגון שתיל

ארגון שתיל, הוקם על ידי הקרן לישראל חדשה ומלווה מעל 1,000 ארגונים והתארגנויות בשנה.<sup>30</sup> ארגון שתיל מוגדר על ידי הקרן לישראל חדשה כזרוע הביצועית של הקרן.<sup>31</sup>

---

<sup>21</sup> (טופס 990) לשנת 2015 [עמ' 43, 44, 45], בכתובת:

<http://www.guidestar.org/FinDocuments/2015/346/546/2015-346546420-0d215dc2-F.pdf>

<sup>22</sup> ראו דיווחי הקרן לרשויות המס בשנת 2014 [עמ' 50, 56, 59], בכתובת:

<http://www.guidestar.org/FinDocuments/2014/346/546/2014-346546420-0c00b539-F.pdf>

וכן דיווחי הקרן לרשויות המס בשנת 2013 [עמ' 48, 49, 51], בכתובת:

<http://www.guidestar.org/FinDocuments/2013/346/546/2013-346546420-0adde219-F.pdf>

<sup>23</sup> ראו הארץ 'קציני צה"ל כסוכני אג'נות של קרן פילנתרופית זרה', בכתובת:

<https://www.haaretz.co.il/opinions/premium-1.5723423>

<sup>24</sup> ראו הכחשת מנכ"ל הקרן בפייסבוק, בכתובת:

<https://www.facebook.com/mickey.gitzin/posts/10155015585925894?pnref=story>

<sup>25</sup> ראו הצהרת הקרן לרשויות המס בארה"ב, שם כי תרומותיה של קרן מנדל לקרן לישראל חדשה מועברות לידיעתו של MLM לפני אישורן [עמ' 50 בהצהרת הקרן לשנת 2014], בכתובת:

<http://www.guidestar.org/FinDocuments/2014/346/546/2014-346546420-0c00b539-F.pdf>

שמו המלא של מורטון מנדל הוא Morton Leon Mandel, ראו ויקיפדיה אודותיו, בכתובת:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Morton\\_Mandel](https://en.wikipedia.org/wiki/Morton_Mandel)

נראה שהכינוי MLM הינו ראשי תיבות של שמו המלא של Morton Leon Mandel ראו לדוגמה:

<http://bit.ly/2K9gyVl>

<sup>26</sup> ראו תיאור התארגנות זו, בכתובת: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/national-jewish-democratic-council-njdc>

<sup>27</sup> ראו ראיון עמו, בכתובת: <https://www.themarket.com/misc/1.556749>

<sup>28</sup> ראו אתר ההיברו יוניון קולג', בכתובת: <http://huc.edu/news/article/2013/jack-joseph-and-morton-mandel-foundation-awards-41-million-hebrew-union-college>

<sup>29</sup> ראו דיווח על תרומתם ועל השתייכותם לקהילת בית הכנסת, בכתובת:

[https://www.clevelandjewishnews.com/news/local/temple-tifereth-israel-receives-million-from-mandel-foundation/article\\_a68779be-d210-11e2-ad4b-001a4bcf887a.html](https://www.clevelandjewishnews.com/news/local/temple-tifereth-israel-receives-million-from-mandel-foundation/article_a68779be-d210-11e2-ad4b-001a4bcf887a.html)

<sup>30</sup> ראו אתר הארגון, בכתובת: <https://www.shatil.org.il/node/2>

<sup>31</sup> ראו אתר הקרן, בכתובת: <http://nif.org.il/>

לדברי גורם בכיר בארגון שתיל, מרכז מנדל בנגב הפך להיות "לבית עבור שתיל ועבור החברה הערבית-הבדואית בנגב",<sup>32</sup> ובתשובה רשמית נוספת של ארגון שתיל הוגדר מרכז מנדל כחלק מ"רשת השותפויות" של ארגון שתיל.<sup>33</sup>

שיתוף הפעולה של מרכז מנדל עם ארגון שתיל מתבטא בין השאר, בתכנית הכשרה משותפת של קרן מנדל וארגון שתיל ואוני' בן גוריון "להכשרת מנהלי ארגונים ערבים לשינוי חברתי",<sup>34</sup> בהשתתפות פעילה של עמיתי ובוגרי מכון מנדל בתכניות ארגון שתיל ב"מאבק בגזענות",<sup>35</sup> ובדרבון בוגרי מרכז מנדל להשתתף בפעילויות ארגון שתיל.<sup>36</sup>

### נשיאים ואישים בולטים במנדל מזוהים עם השמאל הקיצוני

בתפקיד נשיא קרן מנדל כיהנו עד כה, פרופ' שלמה (סימור) פוקס ז"ל, אנט הוכשטיין, ורדה שיפר, ונכון לשנת 2018 פרופ' יהודה ריינהרץ. שלושה מתוך ארבעת נשיאי קרן מנדל, הוכשטיין שיפר וריינהרץ, מזוהים באופן מובהק עם תפיסות שמאל קיצוניות.<sup>37</sup>

- **אנט הוכשטיין**: כיהנה כנשיאת קרן מנדל-ישראל בשנים 2010-2002.<sup>38</sup> הוכשטיין הייתה חברת וועד בארגון השמאל הקיצוני מולד נכון לשנת 2015.<sup>39</sup>
- **ורדה שיפר**: כיהנה כנשיאת קרן מנדל-ישראל בשנים 2012-2010. שיפר הינה חברה במועצה הבין-לאומית של הקרן לישראל חדשה, ובהנהלה ויו"ר ועדת המענקים של הקרן לישראל חדשה.<sup>40</sup>

---

<sup>32</sup> ראו דברי התודה של סולטאן אבו עובייד מנהל ארגון שתיל בדרום, בינואר 2014 למנהל מרכז מנדל בנגב היוצא מר ינקלה שטרנברג באתר מרכז מנדל, בכתובת:

<https://negev.mandelfoundation.org.il/About/News/Pages/JacobSteinbergFarewell.aspx>

<sup>33</sup> תגובת ארגון שתיל מינואר 2018, בכתובת: <https://www.makorrishon.co.il/news/11587/>

<sup>34</sup> ראו דו"ח סיום ביקורת עומק שנערכה לעמותת מרכז מנדל למנהיגות בנגב [עמ' 6], בכתובת:

<https://drive.google.com/open?id=1SIsWffMS9QtEyGrxKQvIUty-47AAKBrv>

<sup>35</sup> ראו לדוגמה תכנית 'מנמיכים חומות' – מנהיגות ירושלמית נאבקת בגזענות' באתר ארגון שתיל, בכתובת:

<https://www.shatil.org.il/node/57609>

וכן, בדיונים משותפים על שינוי גבולות השיפוט בנגב, בכתובת:

<http://bit.ly/2IggPky>

וכן בתכניות האיחוד האירופי בשיתוף חוקרים מהרש"פ בהובלה משותפת של שתיל ומרכז מנדל, בכתובת:

<https://negev.mandelfoundation.org.il/About/News/Pages/kamamcongress.aspx>

<sup>36</sup> ראו לדוגמה הזמנת בוגרי מרכז מנדל בנגב להשתתף בקמפוס של שתיל, בכתובת: <http://bit.ly/2lt8pxb>

וכן הזמנת בוגרי מנדל לסייע לארגון שתיל להיערך לקראת 'קמפוס שתיל', בכתובת:

<https://www.facebook.com/negev.mandel/posts/1940163326248201>

<sup>37</sup> פירוט נוסף על עמדותיהם של בכירי סגל מנדל תפיסותיהם בנושאים פוליטיים ובנושאים רבים השנויים במחלוקת ציבורית, וכן על הגישה החינוכית בה נוקטת הקרן, ראו בדו"ח מכון ליבה על קרן מנדל, ובנספח א' לדו"ח זה.

<sup>38</sup> ראו אתר קרן גיק ג'וזף ומורטון מנדל, בכתובת:

<https://www.mandelfoundation.org.il/About/Leadership/pages/Annette-Hochstein.aspx>

<sup>39</sup> ראו דו"ח מילולי של ארגון מולד מספטמבר 2016, בכתובת: <http://bit.ly/2tvtoTu>

וכן אתר מולד באמצעות מערכת ארכיב [תאריך שמירה בארכיב 11.4.16], בכתובת:

<https://web.archive.org/web/20160411122958/http://www.molad.org/about/author.php?id=231>

בין בכירי המכון: המנהל אבנר ענבר ממקימי תנועת סולידריות שייח ג'יראח, אסף שרון ראש המחקר וחבר בוועד המנהל של שוברים שתיקה סולידריות שייח ג'יראח ותעאיוש, מיכאל מנקין מנהל המדיניות ובכיר לשעבר בשוברים שתיקה. ראו עוד אודות ארגון זה ועל מקורותיו הכספיים השנויים במחלוקת באתר ngo-monitor, בכתובת:

<https://www.ngo-monitor.org.il/ngos/molad/>

<sup>40</sup> ראו באתר הקרן לישראל חדשה, בכתובת: <http://nif.org.il/people/>

וכן באתר מכון ון ליר, בכתובת: <http://bit.ly/2Ihs7ov>



במקביל לתפקידיה כמנהלת מרכז מנדל בדרום, הייתה שיפר חברה גם באגודה לזכויות האזרח ובארגון אמנסטי אינטרנשיונאל.<sup>41</sup>

- **יהודה ריינהרץ**: נשיא קרן מנדל מאז פרישת שיפר. ריינהרץ היה נשיא אוניברסיטת ברנדייס בארה"ב בין השנים 1994-2011.<sup>42</sup> בשנת 2003 [זמן האינתיפאדה השנייה] יזם שיתוף פעולה בין אוניברנדייס ובין אוני' אל קודס ביחד עם סרי נוסייבה,<sup>43</sup> שיתוף הפעולה של ברנדייס עם אל קודס הופסק לאחר פרישתו של ריינהרץ מברנדייס עקב הפגנה עם סממנים נאציים שהתקיימה באוני' אל קודס.<sup>44</sup> בשנת 2005 מונה חליל שקאקי [אחיו של ראש הגייהד האיסלאמי פתחי שקאקי] ללמד באוני' ברנדייס, ריינהרץ הגן על מינויו של חליל שקאקי למרות הביקורת של הקהילה היהודית למינוי זה - עקב ידיעות על מעורבותו של שקאקי בהעברות כספים לגורמי טרור והשתתפותו בכנסים נגד ישראל.<sup>45</sup>

---

<sup>41</sup> ראו דו"ח סיום ביקורת עומק למרכז מנהיגות בנגב, יולי 2009, [נספח 4 עמ' 7], בקובץ שבכתובת: <https://drive.google.com/file/d/1SIsWffMS9QteyGrxKQvUty-47AAKBrv/view>

גם סגנה באותה העת, יעקב שטיינברג [עמ' 13 בדו"ח סיום ביקורת מיולי 2009], כיהן במקביל כיו"ר ארגון פרהסיה [נספח 4 עמ' 8], ארגון שקיים שת"פ בנושא 'הנכבה הפלסטינית' עם ארגון השמאל הקיצוני 'זוכרות', ראו לדוגמה באתר זוכרות, בכתובת: <http://www.zochrot.org/he/yearlyReport/52399>

<sup>42</sup> ראו הודעת קרן מנדל על מינויו של ריינהרץ, בכתובת [באמצעות מערכת הארכיב]: <https://web.archive.org/web/20140812170913/http://www.mcln.org.il/News/Pages/JReinharzMFPresident.aspx>

<sup>43</sup> ראו על יוזמתם זו בניו יורק טיימס, כתבה משנת 2006 המתארת את היוזמה שהתחילה שלוש שנים קודם לכן, בכתובת: <https://www.nytimes.com/2006/02/01/education/2-universities-trade-ideas-across-armed-checkpoints.html>

<sup>44</sup> ראו כתבה על הפסקת שיתוף הפעולה בין האוניברסיטאות, בנובמבר 2013, בכתובת: <https://www.makorishon.co.il/nrg/online/1/ART2/524/071.html>

<sup>45</sup> ראו כתבה על ביקורת הקהילה היהודית ועל עמדתו של ריינהרץ בניו יורק סאן, בכתובת: <https://www.nysun.com/national/anger-at-brandeis-is-growing-over-a-palestinian/27376/>

**"אנו גאים לחלוק עם צה"ל את  
המחויבות לחינוך מפקדים לקיום  
ערכיהם דווקא משום שהם עומדים נוכח  
סכנה מתמדת. הבנתנו ההדדית היא  
שבעשותם זאת הם משמשים סוכני  
חינוך לכלל החברה הישראלית"  
[נשיא מנדל – פרופ' ריינהרץ]**

## **תכנית מנדל למנהיגות חינוכית בצה"ל**

### **רקע**

מאז 2005 מתקיימת במכון מנדל לתכנית מנדל למנהיגות חינוכית בצה"ל, המיועדת בעיקר לקציני חיל החינוך. התכנית מתקיימת במכון מנדל למנהיגות בירושלים, מיועדת לקציני צה"ל שרוצים ללמוד ולהשפיע על החינוך בצה"ל ובחברה הישראלית, ובמסגרתה עוסקים החניכים ב"אתגרים חינוכיים בצה"ל ובחברה הישראלית".<sup>46</sup> תכנית זו מיועדת בעיקר לקציני חיל החינוך, וכל מחזור מונה כ-20 משתתפים בעיקר מדרגות רס"ן עד סא"ל, שלבי המיון הראשונים לתוכנית נערכים בצה"ל ושלבי המיון הסופיים נערכים במכון מנדל למנהיגות, במסגרת התכנית לומדים הקצינים יום בשבוע במשך שנה במכון מנדל.<sup>47</sup>

בשנת 2017 החל מכון מנדל להעביר תכניות להכשרה בנושא מנהיגות חינוכית גם לחניכי המכללה לפיקוד טקטי [מלט"ק],<sup>48</sup> במסגרת התכנית מגיעים חניכי המלט"ק ליום לימודים מידי שלושה שבועות למשך שנתיים. בכל מחזור שנתי של המלט"ק ישנם כ-60 חניכים, תכנית מלט"ק נמשכת כשנתיים ובשני המחזורים כ-120 חניכים. חניכי התכנית בכל מחזור נחלקים לשלוש קבוצות, ולכל אחת מהקבוצות מוצמד חונך שמלווה את חניכי הקבוצה במשך כל תקופת התכנית. בזמן שהותם במכון שומעים החניכים הרצאות מהחונכים וממרצים אורחים.<sup>49</sup>

### **שימוש בקציני צה"ל כסוכני חינוך עבור החברה האזרחית**

לדברי מנכ"ל קרן מנדל-ישראל, משה ויגדור, קרן מנדל מוקירה את ההזדמנות לעבוד עם צה"ל ורואה את תפקידה של תכנית המכון כמסייעת לצה"ל "בבניית תפיסת עולם".<sup>50</sup>

בנאום שנשא לאחרונה לרגל סיום מחזור לימודים במכון מנדל, תיאר נשיא המכון את גאוותו לחלוק עם צה"ל את המחויבות לחינוך מפקדים לקיום ערכיהם דווקא משום שהם עומדים נוכח סכנה מתמדת". כאשר לדבריו "הבנתנו ההדדית היא שבעשותם זאת הם משמשים סוכני חינוך לכלל החברה הישראלית". באותו הנאום הוסיף נשיא מכון מנדל ואמר כי אחד מבוגרי תכנית מנדל למנהיגות חינוכית בצה"ל עובד כעת על

<sup>46</sup> ראו אתר התכנית, בכתובת: <https://institute.mandelfoundation.org.il/Programs/Pages/Mandel-IDF-Educational-Leadership-Program.aspx>

<sup>47</sup> ראו אתר התכנית, בכתובת: <https://institute.mandelfoundation.org.il/Programs/Pages/Mandel-IDF-Educational-Leadership-Program.aspx>

<sup>48</sup> על תכנית המנהיגות של מכון מנדל עבור חניכי המלט"ק, ראו בקשת פטור ממכרז עבור תכנית זו, שנמסרה לארגון לביא ממשרד הביטחון במסגרת חופש המידע [עמ' 3], בכתובת:

[https://drive.google.com/open?id=1Q1x2uJUgUIFsE30Qj1e\\_oN7cLlb2SE9Y](https://drive.google.com/open?id=1Q1x2uJUgUIFsE30Qj1e_oN7cLlb2SE9Y)

<sup>49</sup> מידע שהועבר בע"פ מגורמים המעורים בתכנית.

<sup>50</sup> ראו דבריו של מנכ"ל הקרן מאוקטובר 2015, בכתובת: <https://institute.mandelfoundation.org.il/About/News/Pages/IDF-program.aspx>

"פיתוח פרדיגמות ושיטות חדשות להכשרתם האתית של חיילי צה"ל ומפקדיו בהתייעצות עם סגל מנדל" וכי שיטות אלו ייבחנו על עמיתים בתכנית מנדל למנהיגות חינוכית בצה"ל כחלק מהכשרתם.<sup>51</sup>

דבריו של נשיא מכון מנדל ולפיה קציני צה"ל הלומדים במכון מנדל עתידים לשמש סוכני חינוך עבור החברה הישראלית, מצויים בליבת החזון של תכנית מנדל למנהיגות חינוכית בצה"ל, ולדברי מכון מנדל נעשית בשיתוף עם חיל חינוך ומחלקת הסגל באכ"א, וכך נכתב בסילבוס התכנית מאת מכון מנדל: "התכנית מיועדת לקצינים בדרג הביניים בצה"ל (רס"ן – סא"ל) כולם מפקדים וכולם מובילים פרויקטים בסדרי גודל שונים. בכל שנה נבחרים לתכנית 20 קצינים בעלי ניסיון ויכולת אישית המשרתים בתפקידי מפתח. זאת על מנת שלתכנית תהיה השפעה לאורך זמן בצה"ל (בטווח המיידי והבינוני) ומחוצה לו (בטווח הארוך לאחר שחרורם). לשם כך הוגדרו בחיל החינוך והנוער יחד עם מחלקת הסגל באכ"א קריטריונים להשתתפות בתוכנית".<sup>52</sup> באחד מטקסי סיום התכנית שנערך לאחרונה, תיאר קצין חינוך ראשי את התרגשותו מחינוך הקצינים על ידי מכון מנדל, כאשר לדבריו הוא כבר רואה "איך הדברים שנזרעו פה עכשיו משפיעים על מדינת ישראל, על צה"ל, על החברה הישראלית".<sup>53</sup>

על טיב ההכשרה האתית מבית היוצר של קרן מנדל, ניתן ללמוד מדבריו של אחד המרצים הבכירים בתכנית מנדל בצה"ל, פרופ' משה הלברטל,<sup>54</sup> שתיאר את תלונות קציני צה"ל הנמצאים בהרצאותיו, כאשר לדבריו: "בדיון על קוד התנהגות אתית עם קצינים ישראלים, הרבה פעמים אני פוגש את התלונה הבאה 'האם אתה רוצה לומר, לפני שאני פותח באש, אני צריך לעבור את כל הדילמות האתיות והחשובים? זה יהיה משתק לחלוטין, אף אחד לא יכול להילחם מלחמה בכנות משוגעים כאלה!'".<sup>55</sup> במאמרו 'אתגרים מוסריים בלחימה א-סימטרית',<sup>56</sup> כתב הלברטל: "הפצצה מגובה נמוך לדוגמה, מבטיחה פגיעה מדויקת יותר במטרה, החוסכת בחיי אזרחים, אולם טיסה בגובה נמוך מסכנת יותר את הטייס. האם טייס מחויב להנמיך את גובה הטיסה ולסכן את עצמו כדי לצמצם את הפגיעה הנלווית שצפויה להיגרם מהפצצה מגובה רב יותר?".<sup>57</sup> בסיכום דבריו כתב: "ברצוני לטעון לפיכך, כי במקרים של פגיעה נלווית עקרון האחריות כולל גם נטילת סיכון, המחויבת מעצם העבודה שהחיילים הם הגורמים למותם של האזרחים החפים מפשע, ואחריות סיבתית זו מטילה עליהם חובה לצמצם את ההרג הזה ככל האפשר".<sup>58</sup>

### תכניות החינוך של מנדל בצה"ל – ללא מכרז

התקשרויות מכון מנדל ומשרד הביטחון להפעלת תכניות מכון מנדל בצה"ל, מתקיימות מאז 2005 בפטור

<sup>51</sup> ראו דבריו של פרופ' ריינהרץ מנובמבר 2016, בכתובת:

<https://www.mandelfoundation.org.il/About/News/Pages/Reinharz-speech-2016.aspx>

<sup>52</sup> מתוך סילבוס תכנית מנדל למנהיגות בצה"ל כפי שהתקבל מדו"צ לאחר בקשת חופש שהגיש ארגון לביא, בכתובת:

<http://bit.ly/2K1CSBa>

<sup>53</sup> ראו דבריו של תא"ל אבנר פז צוק מנובמבר 2016, בכתובת:

<https://www.mandelfoundation.org.il/About/News/Pages/Mandel-Graduation-2016.aspx>

<sup>54</sup> ראו לדוגמה 'בימת מנדל: מדים ומידות' שנערכה ביוני 2016, בכתובת: <http://bit.ly/2Ig24Ou>

וכן 'בימת מנדל: גבול לפניך! עצור! מפקדים מצביעים ופורצים גבולות' שנערכה ביוני 2015, בכתובת:

<https://institute.mandelfoundation.org.il/Resources/BimatMandel/ArmyAndState/Pages/Commanders-Setting-Boundaries-and-Transcending-Them.aspx>

<sup>55</sup> מתוך מאמרו בניו רפובליק, המאמר המלא בכתובת:

[https://drive.google.com/file/d/0B\\_TP7jwpwzUG5ZOFB4ajVPLW8/view](https://drive.google.com/file/d/0B_TP7jwpwzUG5ZOFB4ajVPLW8/view)

<sup>56</sup> מאמרו של הלברטל 'אתגרים מוסריים בלחימה א-סימטרית', בכתובת:

<http://portal.idc.ac.il/he/lawreview/volumes/17/documents/halbertal.pdf>

<sup>57</sup> עמ' 532 במאמרו.

<sup>58</sup> עמ' 537-538 במאמרו.

ממכרז, ואף ללא בדיקה מקדימה (RFI) כדי לבחון האם ישנם גורמים נוספים המעוניינים לקיים תכניות חינוך ומנהיגות מעין אלו לקציני צה"ל.

הנימוק הרשמי להתקשרות משרד הביטחון ומנדל החוזרת ונשנית מידי שנה ללא מכרז, מסתמך על כך שמכון מנדל מממן את רוב עלויות המיזם,<sup>59</sup> ובהתאם לסעיף 183(א) בתקנות חובת המכרזים (התקשרויות מערכת הביטחון), התשנ"ג – 1993, הפוטר התקשרות חינוכית ממכרז במידה וההתקשרות נעשית עם גוף התורם מחצית מעלות ביצוע המיזם.<sup>60</sup>

אולם נדמה שהתנהלות זו של משרד הביטחון, הפוטר את תכניות מנדל בצה"ל ממכרז מאז 2005 למעלה מעשור שנים, מתעלמת מהוראות סעיף 2א(א) לתקנות אלו, שם נקבע כי: "משרד הביטחון יעדיף, ככל הניתן, לבצע התקשרויות בדרך של מכרז פומבי, גם מקום שהותר לו לפי תקנות אלה לבצע אותן התקשרויות שלא בדרך של מכרז פומבי".<sup>61</sup>

הערכת יחס ההשתתפות הכספית של מכון מנדל בתכניות, נגזרת מהערכת עלות התכנית. התכניות החינוכיות במכון מנדל לקציני צה"ל הוערכו בשנת 2017 בכ-2,700,000 ש"ח, ומתוכן מממן משרד הביטחון 550,000 ש"ח.<sup>62</sup> אולם לא ברור מי הגורם שהעריך וכיצד העריך את עלות תכנית מנדל ב-2,700,000 ש"ח, ושעל בסיס הערכתו ניתן הפטור למכון מנדל עקב היקף 'השתתפותו בעלויות התכנית'.

ישנם גופים נוספים בישראל המעוניינים להעביר תכנית חינוכית דומה לקציני חיל חינוך ומלט"ק, ואילו נערכה השוואה יתכן וגורמים נוספים בעלי יכולת היו נכונים לשאת בעלויות התכנית.

בנוסף, ראוי לתת את הדעת על כך שמורטון מנדל מקיים גם קשרים עסקיים עם משהב"ט וצה"ל, באמצעות חברת ביקורפא שבבעלותו,<sup>63</sup> שמספקת למשהב"ט/צה"ל שירות בהיקף של למעלה ממאה מיליון ש"ח בשנים 2016-2019,<sup>64</sup> נושא זה ראוי לתשומת לב משום שגם שירות זה המסופק על ידי ביקור רופא ניתן בפטור ממכרז על ידי משרד הביטחון.<sup>65</sup>

## המשך תכניות מנדל בצה"ל לאחר הנחיית הרמטכ"ל

בספטמבר 2016 פורסמה הנחיית הרמטכ"ל, ולפיה ייאסר על מכונים אזרחיים להעביר סדנאות חינוך

---

<sup>59</sup> ראו נימוקי בקשת פטור ממכרז עבור תכניות מנדל לשנים 2011-2017  
[https://drive.google.com/open?id=1Q1x2uJUgUIFsE30Qj1e\\_oN7cLlb2SE9Y](https://drive.google.com/open?id=1Q1x2uJUgUIFsE30Qj1e_oN7cLlb2SE9Y)

<sup>60</sup> "לא תהיה חובה על משרד הביטחון לערוך מכרז לגבי עסקה" ב"עסקה לביצוע מיזם אשר יפעל בלא כוונת רווח, למטרה של חינוך, תרבות, דת, מדע, אמנות, רווחה, בריאות, ספורט או למטרה דומה, ובלבד שהעסקה נעשית עם מי שתורם מחצית לפחות מעלות ביצוע המיזם". ראו תקנות אלו, בכתובת:  
<http://www.mod.gov.il/Guidances/DocLib/H044100m.pdf>

<sup>61</sup> ביתר הרחבה, ראו פניית ארגון לביא בעניין זה למבקרי משהב"ט וצה"ל, בכתובת:  
[https://drive.google.com/open?id=15WcYrBXf2\\_xNcnlUbK-EunXvfv5YIMP](https://drive.google.com/open?id=15WcYrBXf2_xNcnlUbK-EunXvfv5YIMP)

<sup>62</sup> השוו הזמנת עבודה לשנת [2016 עמ' 2], בכתובת:  
<https://drive.google.com/open?id=1meuLFIbSh0rbuSEiONNMlt-7eoMZaoJd>  
לתקשרות זו ועבור התקשרות 2017 [עמ' 3-2], בכתובת:  
[https://drive.google.com/open?id=1Q1x2uJUgUIFsE30Qj1e\\_oN7cLlb2SE9Y](https://drive.google.com/open?id=1Q1x2uJUgUIFsE30Qj1e_oN7cLlb2SE9Y)

<sup>63</sup> חברת ביקורפא נמצאת בבעלות חברת ההשקעות יזראל אקוויטי לימיטד – IEL, וראו דו"ח החברה לשנת 2016 בכתובת:  
<http://bit.ly/2Bs1HT0> והשוו <https://www.themarket.com/misc/1.556749>

<sup>64</sup> חוזה העסקה שבין משהב"ט ובין חברת ביקורפא התקבל משהב"ט לאחר בקשת חופש מידע שהגיש ארגון לביא, ראו המסמך בכתובת:

[https://drive.google.com/open?id=1K\\_227vvDTeSna-6pUDlbN02FSXRnSm3X](https://drive.google.com/open?id=1K_227vvDTeSna-6pUDlbN02FSXRnSm3X)

<sup>65</sup> מסמך בקשת הפטור להתקשרות משהב"ט עם חב' ביקורפא, התקבל משהב"ט לאחר בקשת חופש מידע שהגיש ארגון לביא, ראו המסמך בכתובת:  
<https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1ccSmyD0YzLmp99fGdlJtI4CK1y-qbNZg>

לקצינים בצה"ל, על מנת למנוע הכנסת אגידות בנושאים שנויים במחלוקת לתוך צה"ל.<sup>66</sup> למרות זאת, חתם צה"ל על התקשרות מחודשת עם מכון מנדל גם לאחר הנחיית הרמטכ"ל. ההתקשרות האחרונה של משרד הביטחון עם מכון מנדל החלה ב-15.3.17, כחצי שנה לאחר שפורסמה הנחיית הרמטכ"ל.<sup>67</sup>

הגורם המבצע את ההתקשרות בפועל בין מכון מנדל ובין צה"ל, הינו אגף הרכש של משרד הביטחון.<sup>68</sup> במענה לשאלתה שהוגשה למשרד הביטחון על ידי ארגון לביא בדרישה לקבל את הנחיית הרמטכ"ל בנוגע להתקשרויות חינוכיות עם ארגונים אזרחיים, השיב משהב"ט כי אין בידם את הנחיית הרמטכ"ל.<sup>69</sup> פנייה לצה"ל באותו נושא הניבה תשובה לפיה הנושא מצוי בתחומי משהב"ט, כמו כן סירב צה"ל לחשוף את הנחיית הרמטכ"ל בנושא המכונים האזרחיים, בנימוק שהנחיית הרמטכ"ל הינה 'מסמך פנימי'.<sup>70</sup>

לאחר ביקורת ציבורית כנגד התקשרות צה"ל עם מכון מנדל לאחר הנחיית הרמטכ"ל האמורה,<sup>71</sup> השיב דו"צ, כי: "תכנית מנדל עוסקת בהעמקה בסוגיות מנהיגות חינוכיות והשתתפות בה הינה בגדר רשות, במסגרת התכנית לוקחים מידי שנה כעשרים קצינים בדרגות סרן וסגן אלוף. התכנית במסגרת המכללה לפיקוד טקטי מוגדרת כפילוט בלבד לשנתיים הקרובות ומלווה באופן צמוד על ידי קציני המכללה".<sup>72</sup>

תשובתו של דו"צ שלפיה תכנית מנדל בצה"ל הינה תכנית רשות, ומשום כך הוחרגה מהנחיית הרמטכ"ל, ניתנה במספר הזדמנויות, ולעתים נוספה גם אבחנה בנוגע לדרגות הקצינים עליהם חלה הנחיית הרמטכ"ל, כך לדוגמה השיב דו"צ לכתבתו של ישראל הראל מינואר 2018: "הנחיית הרמטכ"ל בנוגע לצמצום מיקור החוץ ניתנה בדגש על חיילי החובה והקצונה הזוטרה. כל מכון שנמצא בהתקשרות עם הצבא עובר תהליך של בחינה קפדנית בחיל החינוך ומשרד הביטחון. באשר לתוכנית מנדל, התוכנית עוסקת בהעמקה בסוגיות מנהיגות חינוכיות, והשתתפות בה אינה חובה".<sup>73</sup>

החרגת מכון מנדל מהנחיית הרמטכ"ל, בטענה שהשתתפות בתכניות אלו הינן "בגדר רשות" אינה עולה בקנה אחד עם התנהלות צה"ל במקרים דומים בהם פסל צה"ל מכרזים חינוכיים הנוגעים לתכניות רשות בצה"ל, כדוגמת מכרז עבור שיעורי תורה לחיילים דתיים שנפסל על ידי צה"ל, בעקבות פניית עיתון הארץ לאכופ בנושא את הנחיית הרמטכ"ל שנושאים חינוכיים יועברו רק על ידי קצינים.<sup>74</sup> בנוסף, תיאור תכנית מל"ט"ק כתכנית שהשתתפות בה הינה בגדר רשות, חוטא לאמת, משום שהדרך להתקדם בדרגות הקצונה

<sup>66</sup> לדוגמה: <https://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.3082067> וכן: <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/834/460.html>

<sup>67</sup> ראו תאריך מסמך הזמנת העבודה לשנת 2017, ממשרד הביטחון לעמותת מרכז לכה אדם בכיר לחינוך היהודי (עמותת מנדל), בכתובת: [https://drive.google.com/open?id=1ratN5HP5vh\\_u7u0-JPewIsy6KmCN\\_qwD](https://drive.google.com/open?id=1ratN5HP5vh_u7u0-JPewIsy6KmCN_qwD)

<sup>68</sup> ראו הזמנת העבודה מאת מכון מנדל לשנת 2017, בכתובת: <https://drive.google.com/open?id=1DI86HCsmkLLeT5Fch4aIbRQvOBS1TNY>

<sup>69</sup> תשובת משהב"ט מתאריך 19.11.17 לעו"ד יצחק בם המייצג את ארגון לביא.

<sup>70</sup> תשובת חופש מידע מצה"ל מתאריך 21.6.18 במענה לעו"ד יצחק בם המייצג את ארגון לביא.

<sup>71</sup> ראו לדוגמה כתבתו של עקיבא ביגמן בישראל היום' מתאריך 26.12.17, בכתובת: <http://www.israelhayom.co.il/article/524067>

וכן פניית ארגון לביא לרמטכ"ל מתאריך 16.12.17, בכתובת: <https://drive.google.com/open?id=1q1IJnZFEZjF9OHmqNKWuuOgfGp6b2q0C>

<sup>72</sup> תגובת דו"צ הובאה בין השאר בסיומו של ראיון עם ישראל הראל בתכניתם של קלמן ליברמן ואסף הראל מיום 15.1.18 [דקה 15: 7 בקובץ שלהלן], בכתובת: [https://drive.google.com/open?id=1Fs732pHY5ChtZAS91bIo\\_XX01kcJbSsx](https://drive.google.com/open?id=1Fs732pHY5ChtZAS91bIo_XX01kcJbSsx)

<sup>73</sup> ראו 'קציני צה"ל כסוכני אגידות של קרן פילנתרופית זרה' מתאריך 11.1.18 באתר 'הארץ', בכתובת: <https://www.haaretz.co.il/opinions/premium-1.5723423>

<sup>74</sup> ראו פניית 'הארץ' לביטול המכרז לשיעורי תורה עבור חיילי צה"ל בעקבות הנחיית הרמטכ"ל, בכתובת: <https://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.3172878>

ראו דיווח על ביטול המכרז לשיעורי תורה בעקבות פניית הארץ, בכתובת: <https://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.3229004>

הרלוונטיות בכוחות היבשה עוברת במלט"ק,<sup>75</sup> ובאותה מידה ניתן להגדיר את קורס קצינים כתכנית שהשתתפות בה "הינה בגדר רשות".

יתר על כן, האבחנה בין תכניות שהשתתפות בהן רשות ובין תכניות שהשתתפות בהן חובה, אינה מובנת. שכן הנחיית הרמטכ"ל למנוע את חינוך קציני צה"ל על ידי ארגונים אזרחיים נועדה על פי גורמי צה"ל "להוציא ויכוחים פוליטיים מצה"ל",<sup>76</sup> ואם כן, מדוע שבתכניות חינוך לקצינים שהשתתפות בהן "הינה בגדר רשות" יתאפשר להכניס את הויכוחים הפוליטיים לצה"ל. בנוסף, הגדרת דו"צ את תכניות מנדל כתכניות "שהשתתפות בהן בגדר רשות" מטעה, שכן קציני צה"ל בחיל חינוך ובמלט"ק אינם זכאים להשתתף בתכניות דומות "שהשתתפות בהן בגדר רשות" של גופים אחרים מלבד בתכניות מכון מנדל.

גם החרגת מכון מנדל מהנחיית הרמטכ"ל, בטענה ש"הנחיית הרמטכ"ל בנוגע לצמצום מיקור החוץ ניתנה בדגש על חיילי החובה והקצונה הזוטרה", אינה מתאימה להשתלשלות האירועים בנושא זה. שכן, הנחיית הרמטכ"ל ניתנה בעקבות ביקורת ציבורית על התכנית החינוכית שהעניק ארגון בינה במסגרת "יעוד וייחוד" לקצינים בדרגת סרן ורב-סרן, ועל התכנית החינוכית של מכון הרטמן במסגרת 'מחצבי"ס' לקצינים בדרגות סגן-אלוף ואלוף-משנה.<sup>77</sup> בנוסף, הטענה שיש להחריג את תכנית מנדל מהנחיית הרמטכ"ל שניתנה בדגש על חיילי החובה והקצונה הזוטרה", אינה מתיישבת עם העובדה שחניכי תכנית מלט"ק הינם קצינים בדרגות סגן וסרן בלבד.<sup>78</sup>

בשולי הדברים, מרצי מכון מנדל אינם תומכים על טופס 'האתיקה של ההסברה בצה"ל', האמור להסדיר את תחומי העיסוק של מכונים ומרצים אזרחיים בצה"ל בנושאים פוליטיים.<sup>79</sup> הסיבה לאי חתימת מרצי מכון מנדל על התחייבות לפעול בהתאם לאתיקה של ההסברה, נומקה על ידי דו"צ, בכך: "שמכון מנדל אינו מפעיל תכנית חינוך רחבה בצה"ל, אלא תכנית לימודים תוך כדי שירות בעבור מספר מצומצם של קצינים, בדומה ללימודי תעודה סמי אקדמיים. המכון מכיר את מדיניות חיל החינוך אך אינו נדרש להחתים מרצים על טופס מסוים".<sup>80</sup>

### **צה"ל מבצע רפורמות חלקיות בנושא מכונים בצה"ל – מעמד מנדל אינו ברור**

לאחר מאבק ציבורי בנוגע למכוני החינוך בצה"ל אמר ראש אכ"א ביום כ"ז בשבט תשע"ח (12.2.18) כי: "היו מכונים שניצלו את הצבא למטרות פוליטיות", אך לטענתו הצבא אוכף ברצינות את הוראת הרמטכ"ל

<sup>75</sup> פרטים נוספים על תכנית המלט"ק ראו 'תמורות בהכשרת המקצוע הצבאי בישראל', מאת עוזי בן שלום בהוצאת מערכות, בכתובת: <http://maarachot.idf.il/PDF/FILES/7/113057.pdf>

<sup>76</sup> ראו לדוגמה, באתר Ynet, בכתובת: <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4860501,00.html>

<sup>77</sup> על השתלשלות האירועים בתכניות "יעוד וייחוד" ומחצבים, ראו דו"ח ארגון לביא 'ארגוני הקרן לישראל חדשה מחנכים אלפי קצינים בכירים בצה"ל' בכתובת:

<https://drive.google.com/open?id=1ucXDhHCDm8CMz7jBzV6cwNH8kejXoUzA>

וכן: <https://www.haaretz.co.il/news/politics/.premium-1.3036745>

וכן: <https://www.haaretz.co.il/news/education/.premium-1.3082067>

<sup>78</sup> ראו תיאור התכנית באתר אוני' בר אילן שבמסגרתה לומדים חניכי מלט"ק לתואר ראשון, בכתובת:

<https://www1.biu.ac.il/index.php?id=3&pt=20&cPath=3&type=1&news=1741>

<sup>79</sup> על החתמתם של גופים אזרחיים הפועלים בצה"ל על "האתיקה של ההדרכה", ראו דבריו של ראש מחלקת חינוך בצה"ל לשעבר, בכתובת: <https://www.haaretz.co.il/magazine/1.1698256>

את עקרונות "האתיקה של הסברה" ראו במסמך 'העתיד מתחיל כאן' בהוצאת המכללה הבין זרועית לפיקוד ולמטה [עמ' 14], בכתובת: <http://www.bmj.org.il/userfiles/zehut/hadash/pom.pdf>

<sup>80</sup> ראו תשובת דו"צ לארגון לביא מדצמבר 2017, בכתובת:

<https://drive.google.com/open?id=1efLHABuOYjfZSiVta47MhSK39QbmdudcL>

מספטמבר 2016 שלא לאפשר למכונים חיצוניים דריסת רגל בצה"ל.<sup>81</sup>

ביום ג' ניסן תשע"ח (19.3.18) פרסם צה"ל הודעה, על כך שנערכה עבודת מטה בחיל החינוך בנוגע למכוני החינוך החיצוניים המקיימים פעילות חינוכית בצה"ל, ובעקבותיה הוחלט על צמצום את מספר הגופים האזרחיים שיעסקו בהעברת תכנים חינוכיים לחיילי החובה של צה"ל ל-15 מכונים בלבד [במקום 97 מכונים], שיעסקו בנושאים ממלכתיים בלבד ויימנעו מעיסוק בשסעים ובהעצמתם. בנוסף להודעה על חינוך חיילי החובה על ידי מכונים חיצוניים, נוסף נוסח עמום בנוגע לחינוך קציני צה"ל, ולפיו: "חיל החינוך, יגדיר לכל גוף את הנושאים עליו הוא אמון בעבודה מול הצבא, ואת המרצים שיעמדו מול החיילים. לכל גוף גם יוגדרו הדרגות מולן הוא יכול לעבוד".<sup>82</sup>

הודעת צה"ל על צמצום מספר המכונים המחנכים את חיילי צה"ל נתפסה כמהפכה<sup>83</sup>, ברם ראוי לשים לב כי צמצום המכונים ל-15 מכונים וכן ההגבלות על תחומי החינוך של מכונים אלו לתחומים ממלכתיים בלבד שאינם נוגעים בעיסוק בשסעים ובהעצמתם, מתייחסים למכונים המחנכים את חיילי החובה ולא למכונים המחנכים את קציני צה"ל. משום כך, הרפורמה עליה הכריז צה"ל ב-19.3.18 בכל הנוגע למכוני חוץ אינה פותרת את ההטיה החינוכית של קציני צה"ל העוברים תוכניות חינוך אינטנסיביות במכון מנדל ובמכונים חיצוניים נוספים.

ביום 8.6.18 פורסמה כתבה על הקפאת תכנית מנדל במלט"ק, בעקבות קצין צעיר ולפיה חונך מטעם מנדל ניסה לשדלו 'לצאת מן הארון', בתגובה לכתבה זו הגיב דו"צ: "המקרה מוכר וטופל ע"י סגל המפקדים. עם קבלת תלונת החניך, הנושא טופל בציר הפיקודי שבסופו התקיימה שיחת יישור הדורים בין המנחה והחניך. כיום, תוכנית מנדל במלט"ק מוגדרת כתוכנית בהרצה, בקרוב תתקבל החלטה באשר להמשכה".<sup>84</sup>

ביום 19.8.18 השיבה לשכת הרמטכ"ל לתלונת ארגון לביא,<sup>85</sup> כי התכנית החינוכית שמפעיל מכון מנדל לקציני חיל חינוך עוסקת בנושאי חינוך, חברה, רוח ומנהיגות, ולא בנושאים פוליטיים. עם זאת בתשובה נכתב כי תכנית מכון מנדל לחניכי המכללה לפיקוד טקטי תופסק, אך התכנית לקציני חיל [הנמשכת למעלה מעשור ללא מכרז] תימשך.<sup>86</sup>

---

<sup>81</sup> ציטוטים מדבריו של ראש אכ"א, ראו בכתובת: <http://bit.ly/2Kc8H9K>

<sup>82</sup> הודעת צה"ל באתר צה"ל בכתובת: <http://bit.ly/2lsEyVJ> וראו גם: <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5179324,00.html>

וכן: [https://www.mako.co.il/news-military/security-q1\\_2018/Article-0b5bf1ecd4d3261004.htm](https://www.mako.co.il/news-military/security-q1_2018/Article-0b5bf1ecd4d3261004.htm)

<sup>83</sup> ראו לדוגמה: <https://www.inn.co.il/News/News.aspx/368808>

<sup>84</sup> ראו בכתובת: <https://www.inn.co.il/News/News.aspx/375143>

<sup>85</sup> תלונת ארגון לביא בכתובת: <http://bit.ly/2o0Qi2U>

<sup>86</sup> תשובת לשכת הרמטכ"ל בכתובת: <http://bit.ly/2MGWQSc>



## תכניות ותאגידי מנדל בישראל

### בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית

בית ספר מנדל הוקם בירושלים בשנת 1992, ומשימתו המוצהרת: "להעשיר את מערכת החינוך בישראל במנהיגים מונחי חזון, שיש להם השאיפה, המחויבות וחוכמת המעשה הדרושים כדי לשפר את החברה הישראלית".

מדי שנה מתקבלים לתוכנית בית הספר כעשרים עמיתים ועד כה סיימו את התוכנית כ-400 עמיתים ועמיתות, שהשתלבו בתפקידי מפתח במערכת החינוך. התכנית נמשכת כשנתיים בהיקף מלא, ולמשתתפים מוענקת מלגת קיום.<sup>87</sup> תעודת בוגר בית ספר מנדל מוכרת על ידי משרד החינוך גם כתעודת הוראה.<sup>88</sup> בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית, מופעל על ידי עמותת 'בית ספר למנהיגות חינוכית' [ע"ר 580213627].<sup>89</sup>

### מכון מנדל למנהיגות

מכון מנדל למנהיגות הוקם בשנת 1990, ומטרתו לספק לישראל מנהיגי חינוך וחברה "מונחי חזון", באמצעות יצירת חיבור בין אנשים "בעלי יכולת ודחף להוביל" ובין רעיונות גדולים.<sup>90</sup> חניכי המכון עוברים סדרות מפגשים עם מרצי מכון מנדל בנושאי פילוסופיה של המוסר ופילוסופיה פוליטית ועוד.<sup>91</sup> במסגרת מכון מנדל פועלות ארבע תכניות מרכזיות:<sup>92</sup>

- תכנית מנדל למנהיגות חינוכית בצה"ל שאודותיה דובר בחלקו הראשון של מסמך זה.
- תכניות מנדל לפיתוח מנהיגות בקהילה החרדית נפתחו בשנת 2011, בעקבות הגעת מכון מנדל ל"מסקנה שכדי להמשיך ולהשפיע על החברה הישראלית בכללותה, מן הראוי ליזום תכניות ייחודיות לציבור החרדי". התכניות מיועדות "לאנשי חינוך בכירים, לראשי ארגונים חברתיים וחינוכיים, לפעילים ויזמים בתחומי החינוך, החברה והקהילה, ולמתווכים בין הקהילה החרדית לשאר חלקי החברה הישראלית".<sup>93</sup>

<sup>87</sup> על מטרת בית הספר והיקף התלמידים, ראו אתר בית הספר, בכתובת: <https://school.mandelfoundation.org.il/About/Pages/default.aspx>

על תחומי הליבה בתכניות בית הספר הכוללים פלורליות ופולרליזם; האדם הראוי; מחשבה פוליטית וישראל, ראו: <https://school.mandelfoundation.org.il/Programs/Pages/default.aspx>

<sup>88</sup> ראו לדוגמה חוזר מנכ"ל, בכתובת: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/8/8-4/HoraotKeva/K-2013-3-1-8-4-17.htm>

<sup>89</sup> ראו לדוגמה דו"ח מילולי של עמותת זו לשנת 2016, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/u8zsse4w58vfu8j/117-99-2017-0203515.pdf?dl=0>

<sup>90</sup> ראו אתר המכון, בכתובת: <https://institute.mandelfoundation.org.il/Pages/default.aspx>

<sup>91</sup> ראו על סדרת המפגשים העוסקת ב"תפיסות פלורליסטיות של האדם הטוב והחברה הטובה" (בנחיתו של פרופ' משה הלברטל), וכן סדרת מפגשים בנושא 'חזונות בחינוך' שבהן מוצגות "תפיסות של האדם המחונוך והציבור המחונוך" (בנחיתו של פרופ' יונתן כהן) במאמרו של פרופ' יונתן כהן 'מדעי הרוח, חינוך ליברלי ומנהיגות', בכתובת: <http://religiondocbox.com/Judaism/65802486-Khvrh-y%60dm-ylrbyl-kvnykh-tvgyhnmv-nhk-ntnvy-pvrp-byiltvg-yl-r-d-tm-vbm.html>

<sup>92</sup> ראו דף התכניות, בכתובת: <https://institute.mandelfoundation.org.il/Programs/Pages/Index.aspx>

<sup>93</sup> ראו אתר התכנית, בכתובת: <https://institute.mandelfoundation.org.il/Programs/Pages/Mandel->



- תכנית מנדל למנהיגות נוער נפתחה בשנת 2015, לצורך דיון באתגרים הניצבים בפני החינוך הבלתי פורמלי "על רקע המציאות החברתית והתרבותית בחברה הישראלית, וכן "לקדם היכרות, שיח ושיתוף פעולה בין קהילות שונות בחברה הישראלית". עמית התוכנית נמנים עם הסגל הבכיר של מסגרות החינוך הבלתי פורמלי בישראל (תנועות נוער, ארגוני נוער, ועוד), ומגדרים כ"בעלי השפעה על תפיסות העולם ודרכי הפעולה של מסגרות אלו".<sup>94</sup>
  - תכנית מנדל למנהיגות בתרבות יהודית נפתחה בשנת הלימודים תשע"ח (2017-2018), ומיועדת לעמיתים ממנעד רחב של קהילות והשקפות עולם, ממגוון מקצועות (מנהלי תוכניות חינוכיות, ראשי קהילות, יזמי תרבות ועוד), העוסקים במסגרת התכנית בנושאי חינוך ומנהיגות ובסוגיות של תרבות יהודית וישראלית, בין השאר, שוקדת הקבוצה על יצירת "שפה מקצועית משותפת". התכנית מתקיימת יום וחצי בשבוע למשך שנה אקדמית אחת, למשתתפים בתכנית מוענקת מלגה.<sup>95</sup>
- מכון מנדל הפעיל מגוון נוסף של תכניות ובהן: לסגל בכיר בשירות המדינה ממשרדי החינוך והרווחה; סוכנות יהודית; ביטוח לאומי; תלמידי ההיברו יוניון קולג', ועוד.<sup>96</sup>
- מכון מנדל למנהיגות מופעל על ידי עמותת 'מרכז לכוח אדם בכיר לחינוך היהודי' [ע"ר 580243798].<sup>97</sup>

### מרכז מנדל למנהיגות בנגב

מרכז מנדל למנהיגות בנגב הוקם בשנת 2004, במטרה לפתח בנגב מנהיגות מקומית המבוססת על "ערכים וחזון",<sup>98</sup> שתפעל לשיפור החיים של תושבי הנגב בנגב. המרכז פועל בשיתוף פעולה עם גורמים ומוסדות בנגב: ארגוני החברה האזרחית, המוסדות האקדמיים, הרשויות המקומיות ומשרדי הממשלה.<sup>99</sup> המרכז מקיים פעילויות הכשרה למנהיגות מקומית במועצות ובערי הדרום, ובהם: וואדי אל ח'ליל, רהט, באר שבע, אופקים, ועוד.<sup>100</sup>

מרכז מנדל למנהיגות בנגב מופעל על ידי עמותת 'מרכז מנדל למנהיגות בנגב' [ע"ר 580439263],<sup>101</sup> ונשיאי

[Programs-for-Leadership-Development-in-the-Haredi-Community.aspx](https://institute.mandelfoundation.org.il/Programs/Pages/Mandel-Program-for-Educational-Leadership-in-the-Youth-Movements.aspx)

<sup>94</sup> ראו אתר התכנית, בכתובת: <https://institute.mandelfoundation.org.il/Programs/Pages/Mandel-Program-for-Educational-Leadership-in-the-Youth-Movements.aspx>

<sup>95</sup> ראו אתר התכנית, בכתובת: <https://institute.mandelfoundation.org.il/Programs/Pages/Mandel-Program-for-Leadership-in-Jewish-Culture.aspx>

<sup>96</sup> ראו לדוגמה, דו"ח מילולי לשנת 2008 [עמ' 2], בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/l8iqq3diynakv0c/117-99-2009-1773227.pdf?dl=0>

דו"ח מילולי לשנת 2007 [עמ' 18 בקובץ שלהלן], בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/l8iqq3diynakv0c/117-99-2009-1773227.pdf?dl=0>

וראו מסמך מטרות הישגים ותובנות של בוגרי תכנית זו במשרד הרווחה, בכתובת: <http://www.mosa.gov.il/Documents/d63db30d83e748b69d079d4a4161ea8514F11.PDF>

<sup>97</sup> ראו לדוגמה דו"ח מילולי של עמותת זו, לשנת 2016, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/ddlzfyxaco7gpsi/117-99-2017-0164840.pdf?dl=0>

<sup>98</sup> ראו אתר המרכז, בכתובת: <https://negev.mandelfoundation.org.il/About/Pages/default.aspx>

<sup>99</sup> ראו תיאור המרכז, בכתובת: <https://negev.mandelfoundation.org.il/About/Pages/default.aspx>

<sup>100</sup> ראו תכניות המרכז בוואדי אל ח'ליל ברהט בבאר שבע באופקים בערד באילת באבו בסמה ועוד, בכתובת: <https://negev.mandelfoundation.org.il/Programs/PreviousPrograms/Pages/Index.aspx>

<sup>101</sup> ראו בקשה לרישום העמותה, בכתובת: [https://drive.google.com/open?id=1ri3x01zaAuQChi4hqBQdTGm5MAT\\_q6iC](https://drive.google.com/open?id=1ri3x01zaAuQChi4hqBQdTGm5MAT_q6iC)

## מרכז מנדל למנהיגות בצפון

מרכז מנדל למנהיגות בצפון הוקם בשנת 2013 במטרה לתרום לפיתוח אזור הצפון באמצעות "השקעה בנשים וגברים, יהודים וערבים, שיש להם הלהט לשנות את המציאות. במסגרת המרכז פועלות שתי תכניות עיקריות, המתקיימות במכללת אורנים:

- 'תכנית למנהיגות חברתית' שנפתחה בשנת תשע"ז (2017-2018), במטרה להכשיר קבוצת מנהיגים איכותית "המבוססת על ערכים וחזון", שתפעל להובלת שינוי ולשיפור ניכר בתחומים השונים של החיים בצפון הארץ, למען איכות החיים של תושבי הצפון כולם. התכנית מתפרסת על פני שבוע לימודים מלא לאורך שנה, ולמשתתפי התכנית מוענקת מלגת קיום מלאה וכיסוי שכר לימוד.<sup>103</sup>
- 'תוכנית למנהיגות אזורית' שנפתחה בשנת תשע"ה (2015-2016), במטרה להכשיר קבוצת מנהיגים בעלי חזון, היוזמים ומובילים שינוי, המבקשים לתרום מכישרונם וממרחם לקידום חברה טובה וראויה יותר באזור הצפון, תוכנית הלימודים נפרסת על פני כ-40 ימי לימוד בשנה, במתכונת של יום לימודים מלא אחד בשבוע.<sup>104</sup>

התוכנית מבוססת על "התפיסה שמנהיגים נוצרים על-ידי חינוך ומעורבות פעילה בעשייה יזמית המלווה בבירור ערכי, בלימוד ובהתבוננות עצמית. לפיכך, התוכנית מבקשת לתרום לפיתוח המנהיגות ולהעצמה האישית של המשתתפים, ומשלבת לימוד עיוני עם לימוד דרך התמודדות פעילה עם סוגיות ובעיות המזמינות חשיבה יזמית וראייה מערכתית. פרקי הלימוד העיוני עוסקים בעיקר בבירור ערכי בדבר החברה הראויה, מקומו של האדם בה ותרומתו לאותה חברה, לצד הבנת הסביבה שבה פועלים מחוללי שינוי והתהליכים המשפיעים על המציאות ועל האפשרות לשפרה". כחלק מהתכנית משתתפים העמיתים בסיוורים גיאוגרפיים.<sup>105</sup>

מרכז מנדל למנהיגות בצפון מופעל על ידי עמותת קרן מנדל – ישראל [ע"ר 580243806].<sup>106</sup>

## יחידת בוגרי מנדל

מטרתה המוצהרת של היחידה, היא לפתח את יכולתם המקצועית של בוגרי תכניות מנדל, וליצור "שותפות ארוכת טווח בינם ועמם". מטרת היחידה מושגת באמצעות: ליווי מקצועי של הבוגרים, שותפות בהרחבת

---

<sup>102</sup> העמותה נרשמה אצל פרופ' אבישי ברוורמן, בזמן שהיה נשיא אוניי בן גוריון, ראו תעודת רישום העמותה, בכתובת: <https://drive.google.com/open?id=1ZMLFbgAbNg8u7CSJEk391VbBHG3b5W>

חברותו של ברוורמן בוועד העמותה הופסקה לאחר שנבחר לח"כ, ובמקומו מונתה נשיאת האוניי הנכנסת, פרופ' רבקה כרמי, ראו: <https://drive.google.com/open?id=12NBcNqdZ97IgjauhQV4TPB-fw1TDKxLK> וכן [https://drive.google.com/open?id=1gQPiuGHIWKvbjBsuDPtyVdO\\_AyaUwYSW](https://drive.google.com/open?id=1gQPiuGHIWKvbjBsuDPtyVdO_AyaUwYSW)

<sup>103</sup> ראו אתר התכנית, בכתובת: <https://north.mandelfoundation.org.il/Programs/Pages/Mandel-Program-for-Social-Leadership-in-the-North.aspx>

<sup>104</sup> ראו אתר התכנית, בכתובת: <https://north.mandelfoundation.org.il/Programs/Pages/Mandel-Program-for-Regional-Leadership-in-the-North.aspx>

<sup>105</sup> ראו לדוגמה תיאור סיוורים גיאוגרפיים שערכו עמיתי התכנית במזרח ירושלים עם עמותת עיר עמים, ועם יאסיר קוס, בכתובת: <http://bit.ly/2lg4w7E>

<sup>106</sup> ראו דו"ח מילולי של עמותה זו לשנת 2016, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/zamhu9n2cdexznc/117-99-2017-0164283.pdf?dl=0>

עמותה זו הוקמה בשנת 1994, ונקראה בתחילה עמותת מכון מנדל, ראו תעודת רישום העמותה, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/4u5v71d1we9nvq3/117-99-2009-0950152.pdf?dl=0>

מעגלי ההשפעה של הבוגרים, והבניית קהילה מקצועית המושתתת על אזרחות פעילה של הבוגרים בקהילה מנדל.<sup>107</sup>

היחידה פועלת בשלושה רבדים :

- הרובד האישי - התהליכים ברובד זה הם מפגשי ייעוץ, כחלק מתהליכי הפיתוח המקצועי-אינדיבידואלי של בוגרי תכניות מנדל השונות. תהליכים אלו פותחו עבור בוגרים הזקוקים לתמיכה ממוקדת באתגרים חינוכיים, חברתיים וניהוליים שעמם הם מתמודדים בדרך למימוש חזונם. מטרת הייעוץ לצייד את הבוגר בכלים שיסייעו לו במהלך חייו המקצועיים בהווה ובעתיד.<sup>108</sup>
- הרובד הקבוצתי - התהליכים ברובד הקבוצתי הם תהליכי למידה קבוצתיים, המיועדים לתת מענה לאתגרים מקצועיים ולמציאות המשתנה בשדות החינוך והחברה. הפעילות ברובד זה מבוססת על ההנחה שקהילת מנדל היא קבוצה שקיימים בה ידע ומומחיות אשר עשויים לשמש משאב להתפתחות מקצועית. הפעילות מתקיימת בתחומי תוכן נבחרים שבהם לתהליך הקבוצתי אפקטיביות רבה יותר וכן ערך מוסף ייחודי.
- הרובד הקהילתי - הפעילות ברובד זה מבטאת את כוחה של קהילת מנדל כולה במינוף הידע והכלים של פרטים וקבוצות בה לצורך חיזוקה של קהילת המעשה. במוקד הפעילות ברובד הקהילתי עומד כנס מקצועי המתקיים אחת לתקופה ומוקדש לנושא משותף מרכזי.

יחידת הבוגרים, מופעלת על ידי עמותת 'בית ספר למנהיגות חינוכית' [ע"ר 580213627].<sup>109</sup>

### תקציב עמותות מנדל

בשנת 2016 הוציאו עמותות מנדל עבור פעולותיהן העיקריות [מלבד הוצאות על ייצוג משפטי וכדו'] למעלה מ-60,000,000 ש"ח, כאשר רוב ככל תקציב העמותות התקבל מקרן מנדל שבארה"ב [מנדל סופרטינג פאונדיישנס, ארה"ב], על פי הפירוט הבא :

- עמותת בית ספר למנהיגות חינוכית [ע"ר 580213627]:<sup>110</sup>
  - הוצאות העמותה בשנת 2016 עבור פעולותיה העיקריות בסך 25,489,523 ₪.
  - תרומות בשנת 2016 ממנדל סופרטינג פאונדיישנס בארה"ב בסך 21,281,911 ₪.
- עמותת קרן מנדל ישראל (מכון מנדל לשעבר) [ע"ר 580243806]:<sup>111</sup>

<sup>107</sup> ראו אתר היחידה, בכתובת: <https://graduates.mandelfoundation.org.il/Pages/default.aspx>

<sup>108</sup> ראו באתר היחידה, בכתובת: <https://graduates.mandelfoundation.org.il/Programs/IndividualLevel/Pages/default.aspx>

<sup>109</sup> ראו לדוגמה דו"ח מילולי של עמותה זו לשנת 2016, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/u8zsse4w58vfu8j/117-99-2017-0203515.pdf?dl=0>

<sup>110</sup> ראו דו"ח כספי לשנה זו, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/eot5hu1gbksvjpc/117-99-2017-0203523.pdf?dl=0>

ודו"ח מילולי לשנה זו, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/u8zsse4w58vfu8j/117-99-2017-0203515.pdf?dl=0>

<sup>111</sup> ראו דו"ח כספי לשנה זו, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/eot5hu1gbksvjpc/117-99-2017-0203523.pdf?dl=0>

ודו"ח מילולי לשנה זו, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/zamhu9n2cdexznc/117-99-2017-0164283.pdf?dl=0>

- הוצאות העמותה בשנת 2016 עבור פעולותיה העיקריות בסך 17,124,037 ₪.
- תרומות בשנת 2016 ממנדל סופרטינג פאונדיישנס בארה"ב בסך 17,839,371 ש"ח.
- עמותת מרכז לכוח אדם בכיר לחינוך היהודי [ע"ר 580243798]:<sup>112</sup>
  - הוצאות העמותה בשנת 2016 עבור פעולותיה העיקריות בסך 10,271,261 ₪.
  - תרומות בשנת 2016 ממנדל סופרטינג פאונדיישנס בארה"ב בסך 11,030,184 ₪.
- מרכז מנדל למנהיגות בנגב [ע"ר 580439263]:<sup>113</sup>
  - הוצאות העמותה בשנת 2016 עבור פעולותיה העיקריות בסך 7,562,919 ₪.
  - תרומות בשנת 2016 ממנדל סופרטינג פאונדיישנס בארה"ב בסך 7,388,836 ₪.
- הקרן המיוחדת של קרן מנדל [ע"ר 580607836]:<sup>114</sup>
  - הוצאות העמותה בשנת 2016 עבור פעולותיה העיקריות בסך 476,529 ₪.
  - לא מדווחות תרומות בשנת 2016 ממנדל סופרטינג פאונדיישנס בארה"ב, ובאופן חריג מדווחת תרומה בסך 1,749,281 ₪ מהמגבית המאוחדת לישראל.

---

<sup>112</sup> ראו דו"ח כספי לשנה זו, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/wi9tb2ef1cr1yj0/117-99-2017-0164850.pdf?dl=0>

ודו"ח מילולי לשנה זו, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/ddlzfyxaco7gpsi/117-99-2017-0164840.pdf?dl=0>

<sup>113</sup> ראו דו"ח כספי לשנה זו, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/c56xldjeplr5l3n/117-99-2017-0224979.pdf?dl=0>

ודו"ח מילולי לשנה זו, בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/llqya8hx4w51c1s/117-99-2017-0224969.pdf?dl=0>

<sup>114</sup> ראו דו"ח מילולי לשנה זו, בכתובת [עמ' 6]: <https://www.dropbox.com/s/32lmkywtwbzg9as/117-99-2017-0155124.pdf?dl=0>

וכן דו"ח כספי לשנה זו בכתובת: <https://www.dropbox.com/s/ivh9qpndx6m5i84/117-99-2017-0155129.pdf?dl=0>

## קמפוס מכון מנדל – הקצאת קרקע בגן הבוטני

בשנת 1998 שכר מכון מנדל 2,000 מ"ר בחוזה שכירות ארוך טווח, בבית המשרדים 'בית האומות', בשכונת תלפיות בירושלים,<sup>115</sup> ומאז שוכן מכון מנדל למנהיגות במבנה זה.<sup>116</sup>

בשנת 2015 חנך מורטון מנדל את בניין מנדל בקמפוס הר הצופים מורטון מנדל<sup>117</sup>, המבנה שמשמש את התכניות ללימודים מתקדמים במדעי הרוח שבאוני' העברית, נבנה מתרומת קרן מנדל על שטח של כ-4,500 מ"ר,<sup>118</sup> ובעלות של כ-18 מיליון דולר בנוסף ל-2.5 מיליון דולר אותם תעביר קרן מנדל לאוניברסיטה עבור התוכניות שיפעלו במבנה.<sup>119</sup>

במאי 2016 הודיעה האוני' העברית לרשות מקרקעי ישראל על הסכמתה למתן שטח של 8 דונם בגן הבוטני לקרן מנדל ישראל לשם בניית בניין אשר ישמש את פעילויות בית הספר מנדל למנהיגות חינוכית. על פי האמור בהודעת האוני', חלקה של הקרקע כבר חכורה בידי האוני' בהסכם משנת 1996, וחלקה אמורה להינתן לאוני' על פי אותה ההסכם משנת 1996. האוני' מוסיפה ומאשרת את הסכמתה לשינוי הייעוד של השטח "מגן בוטני לבניין מוסד ציבורי על מנת ששטח זה יועבר לידי בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית, כדי שהוא יוכל לבנות עליו את הבניין שלו".<sup>120</sup>

הסכמת האוניברסיטה סוללת הלכה למעשה את הקמת מכון מנדל על שטח ציבורי שייעודו המקורי היה לגן בוטני, ובישיבת ממשלה מיוחדת שהתקיימה לרגל יום ירושלים ביוני 2016, דנה הממשלה בעניין הקצאת קרקע להקמת מוסד להכשרת הנהגה לחינוך יהודי בארץ ובתפוצות, והחליטה "לרשום את הודעת רשות מקרקעי ישראל (להלן – הרשות), כי בכוונתה לבחון הקצאת קרקע, לרבות הרשאה לתכנון הקרקע לבית ספר מנדל למנהיגות חינוכית בהיקף של כ-8 דונם הידועים כחלק מחלקה 7 בגוש 30182 וחלק מחלקה 10 בגוש 31283, לטובת הקמת מבנה לבית ספר למנהיגות, אשר יקדם את החינוך היהודי והציוני בישראל ובתפוצות".<sup>121</sup>

בהחלטת הממשלה אין הסבר להקצאת הקרקע דווקא למכון מנדל, ומה במכון מנדל הופך אותו להיות המתאים ביותר לקדם "את החינוך היהודי והציוני בישראל ובתפוצות".

וב-14.9.16 הופקדה תכנית מפורטת להקמת מכון מנדל בגן הבוטני,<sup>122</sup> ובאוקטובר 2017 הונחה אבן הפינה

<sup>115</sup> ראו על כך בגלובס, בכתובת: <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=89524>

<sup>116</sup> ראו אתר מכון מנדל, בכתובת:

<https://institute.mandelfoundation.org.il/About/ContactUs/Pages/default.aspx>

<sup>117</sup> ראו באתר מנדל, בכתובת: <http://bit.ly/2IfgYV2>

<sup>118</sup> ראו באתר האוניברסיטה, בכתובת: <http://binuy.huji.ac.il/page/1607>

<sup>119</sup> ראו דבריו של מנהל מכון מנדל למנהיגות - ד"ר אלי גוטליב, בהקדמתו למאמרו של פרופ' יונתן כהן, מדעי הרוח, חינוך ליברלי ומנהיגות [עמ' 3] בכתובת: <http://bit.ly/2IeqxDW>

וראו עוד: <https://xnet.ynet.co.il/architecture/articles/0,14710,L-3109591,00.html>

<sup>120</sup> מסמך הסכמת האוני' להעברת הקרקע למנדל, בחתימתה של בילי שפירא - סגנית נשיא ומנכ"ל, ראו בכתובת: <http://bit.ly/2K9VWJw>

<sup>121</sup> ראו באתר משרד ראה"מ, בכתובת:

<http://www.pmo.gov.il/MediaCenter/SecretaryAnnouncements/Pages/govmes020616.aspx>

<sup>122</sup> ראו בהקשר זה פרוטוקולי ישיבות בוועדות השונות:

ישיבת מליאה מיום 26.5.15 [עמ' 99-98] - בא על חשבון מקום לתיכון מקומי: <https://www.dropbox.com/s/r7j97g9n1qe14fu/File.pdf?dl=0>

ישיבת תכנון ובניה מיום 28.10.15 [עמ' 29-26] - הוויכוח על הפיכת שטח ירוק לשטח חום: <http://bit.ly/2yxQEpQ>  
הפקדת תכנית מפורטת ביום 14.9.16

---

<http://bit.ly/2IgzYCI>

וועדה מחוזית 20.9.16 – שטח המבנה 5,500 מ"ר [עמ' 17] בעל אופי מסתגר והמיועד לקבוצה מצומצמת בלבד [עמ' 19]

<https://www.dropbox.com/s/j8ky39xbmdp9ol3/File%20%281%29.pdf?dl=0>

<sup>123</sup> ראו אתר מנדל, בכתובת: <https://www.mandelfoundation.org.il/About/News/Pages/Cornerstone-Laid-for-the-New-Mandel-Building-in-Jerusalem.aspx>